

ERTA YOSHDA CHET TILINI AMALIYOTDA O'RGANISHNING BOLALARGA FOYDALARI

Andijon davlat Pedagogika instituti o'qituvchisi

Rahimova Mushtari Alisher qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatish usullari yoritilgan bo'lib, hozirda kunda chet tillarini bilish davr talabi hisoblanmoqda, shu sababli uni maktabgacha yoshdan boshlash kerakligi haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *chet tili, so'zlar, usul, ingliz tili, savol-javob, multimedia, texnologiya, multfilm.*

Mamlakatimiz mustaqillikka erishganidan so'ng chet tillarini o'rganishga katta e'tibor berib kelmoqda. Chet tili nafaqat maktablar va oliy ta'lim muassasalarida, balki maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ham ta'limning majburiy tarkibiy qismiga aylandi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida chet tillarini o'rgatishning zarur shart-sharoitlarini yaratish uchun guruh xonalarining kattaligi va jihozlanishi jihatidan bolalarga xavfsiz muhit yaratadigan, faoliyat jarayonini bolalarga mos ravishda tashkil etish imkonini beradigan hamda bolalarning sog'lig'iga zarar yetkazmaydigan guruh xonalarida olib borilishi hamda bolaga uning yaxlitligicha va asosiy ehtiyojlarini e'tiborga olgan holda yondashish lozim. Yangi til va madaniyatni intensiv o'rganish davri bilan bir qatorda bolaga mulohaza qilish va fikrni bir joyga jamlashni rivojlantirish hamda motorik ehtiyojlarni to'la qondirish uchun "tinchlik" davrlari berilishi lozim.

Bolani yoshlik chog'idan boshlab ingliz tiliga bo'lgan qiziqishlarini oshirish borish kerak, uni xato bo'lsada gapirishga majbur qilish kerak, ana shundagina tarbiyalanayotgan bola o'z oldidagi to'siqlarni yengib o'tib, qo'rqmasdan gapira oladi. Agarda biz chet tili darsini dars emas, balki o'yin

shaklida amalga oshirsak bolalarni qiziqishini yanada oshiramiz. Shu bilan birgalikda ularning faollik darajasi ham o'sib boradi. O'yining turlari juda ko'p misol uchun tarbiyachi "qutichada nima bor?" degan o'yinni bolalar bilan o'ynashi mumkin. Xonadagi kichik buyumlarni qutichaga solib, bolalarga birma bir olishlariga ruhsat beradi va bolalar bu buyumlar nomini ingliz tilida aytib berishadi. "Is it a banana (an apple, an orange)?" tarbiyachi baholashga kirishadi. Eng ko'p ball to'plagan guruhni taqdirlaydi. Shu bilan bolalar yanada chet tiliga bo'lgan qiziqishlari o'sib boradi. Bolalar o'rtasida musobaqalar judayam muhim, sababi bolalarda yoshligidan raqobat tuyg'usini shakllantirib borish kerak bo'ladi. Ana shudagina har bir bolada motivatsiya tilga bo'lgan qiziqish uyg'onadi. Xitoyliklar insonning barcha qiziqishlari raqobat orqali keladi deb fikir yuritishadi. Buni bolalar timsolida ham ko'rishimiz mumkin, ularda bu yo'l orqali jamlilikni, raqobat orqali raqibini bilishni, atrofni o'rganishni o'rgatadi.

Multimedia orqali o'qitish tarbiyachiga katta imkoniyatlarni beradi. Bunda bollalarning qiziqishini yuqori darajagacha ko'tarish va ularning e'tiborini uzoq vaqt jalb qilib turish mumkin. Bu orqali bolalarning tilga bo'lgan ko'nikmalarini yana ham ortganini ko'rishimiz mumkin. Agarda mavzuyimiz "Animals" bo'lsa biz har xil hayvonlarni nomlarini o'rgatishda avval ularning tovushlaridan foydalanamiz bolalar bunga qattiq e'tibor qaratishadi, va shu zahotiyot cat, tiger, bear....deb hayvonlar nomlarini ayta boshlashadi.

Tarbiyachi bolalarga chet tilini o'rgatayotganda savollarni to'g'ri qo'yishi talab qilinadi. Juda ko'p maktabgacha yoshdagi bolalar kam gap, tabiatan yoqtirmagan narsasi uchun juda e'tiborsizlik bilan munosabat bildiradi. Buni yengib o'tish tarbiyachidan katta mashaqqatni talab etadi, uning berayotgan savollari tarbiyachining donoligini va bu mavzuni o'zi juda muhim egallaganini bildirib turishi kerak. Bolalarning sezgi o'rganlari biznikidan ya'ni katta yoshdagilardan ancha yuqori. Ular buni ifoda eta olmasalarda lekin his qilib turishadi, va o'zlarining xatti-harakatlari bilan namoyish qilishadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida savol-javobni amalga oshirishda quyidagilarni inobatga

olish lozim:

✓ Tarbiyalanuvchi va tarbiyachi o'rtasidagi to'siqlarni olib tashlash. Tarbiyalanuvchi bu yo'l orqali bolalar qalbiga yo'l topa oladi. Ularga muloyimlikni sezdirib savol-javobga kirishishi kerak bo'ladi.

✓ Barcha tarbiyachi bolalarning psixologiyasiga asoslanib savollarni bera olishi kerak. Bu undan bolaning til darajasiga asoslanib savol tayyorlashni talab qiladi. Biz maktabgacha yoshdagi bolalarga qay yo'l bilan o'rgatmaylik baribir bolalar orasida biroz bo'lsada tildagi tafovutni sezishimiz mumkin, ularning qabul qilish darjasi har xil bo'ladi.

✓ O'tilgan mavzulardan ko'proq so'rash. Bu ulardagi hayajonni yo'qatadi, ularda yangi mavzuga ko'nikma hosil bo'lgunga qadar, biroz bo'lsada yangi mavzuga nisbatan hayajon saqlanib turadi, buni yengib o'tishga tarbiyachi kuchli yondashishi kerak.

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida yangi multimedia texnologiyalari dasturni rivojlantirish hozirgi kunda eng muhim mavzudir. Raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'limning asosiy modelidir. Bolalikdan boshlab sifatli ta'lim asosida bolalarni tarbiyalash va o'qitish zarur. O'zbekistonda yangi ommaviy multimedia vositalarini maktabgacha ta'lim tashkilotlariga tadbiq qilish, bu kelajak avlod chet tilini o'rganishga katta hissa qo'shadi. Bolalik davrida insonning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish uchun eng yaxshi vaqt deb hisoblash mumkin. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining o'qituvchilari bolalarning ehtiyojlariga (qiziqishlariga) asoslanib fanni qo'llashlari kerak. Fikrlash mashqlari va aqliy rivojlantirishni yangi multimedia texnologiyalari yordamida, eshitish, rang bilish, shakl tanlash qobiliyatini shakllantirib borish zarur. Bolalarning tashqi axborotni qabul qilish qobiliyatini oshirish va ko'p qirrali fikrlashini rivojlantirishga ko'maklashish juda zarur. Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tilida eshitish qobiliyatining oqsoqligini ko'p uchratishimiz mumkin. Bu bolalarning yetarli darajada eshitish darslarini egallamagini bildiradi. Real hayotda bolalalarimiz televizor ostida animatsion multfilmni jimgina tamosha qilishlarini ko'rishimiz mumkin. Ularga

doimiy chet tillaridagi multfilm darslari eshiritish lozim, bolaning maktabgacha yosh davridan chet tili qobiliyatini rivojlantirish uning keyingi bosqichda barcha bilimlarni yengil qabul qilishiga yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bosqichda til qobiliyatining rivojlanishi asosan doimiy taqlid orqali shakllantiriladi va ko'pgina rollar ko'pincha multfilmlarda taqlid orqali paydo bo'ladi. Shuning uchun, multfilmni tomosha qilayotganda, bolalarning harakatlardagi o'zgarishlarni ko'rishimiz mumkin. Shu sababli, multfilmni samarali ta'lim vositasi sifatida qo'llashimiz mumkin, bu esa bolalarning ta'lim samaradorligini oshirishga yordam beradi. Hozirgi kunda ba'zi ota-onalar bolalarning multfilmga bo'lgan qiziqishidan juda tashvishga tushishadi, ammo aslida, yosh bolalarning rivojlanishidagi ularning fantaziya dunyo qarashini shakllanishining asosiy omili bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun, o'qitishda biz Amerikaning masofadan boshqarish usuli ya'ni, multfilmlarni bolalarning til taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatish usuliga aylantirishimiz mumkin. Barchamiz bilamizki, bu bosqichda yosh bolalar o'zlarining fikrlash qobiliyatlari va tilni qo'llash qobiliyatini haqiqiy hayot tajribasidan o'rganib boradilar, ayniqsa bu bosqichdagi yosh bolalar uchun multfilmlar bilan muloqot qilish, bolalarning til bilimi darajasini oshirish uchun xizmat qiladi.

Chet tilini o'rganishni bolaning juda ham yosh davrlardan boshlagan ma'qul hisoblanadi. Kichik yoshdagi bolalarning miyya faoliyati to'xtovsiz o'sish rivojlanishda davom etayotgani uchun ular miyya faoliyati to'liq shakllanib bo'lgan, katta shaxslarga nisbatan yangi ma'lumotni ancha tezroq qabul qilish qobiliyatiga egadirlar. Ushbu o'ziga xosliklarni inobatga olgan holda darsni rejalashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Masalan, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga chet tilini o'qitishda asosan o'yin, rasmlar, qo'shiq va she'rlardan, multfillardan foydalanish samarali usul hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. David A. J, Eggen, P Kauchak. Methods for Teaching: Promoting student learning [M] 2002.

2. J.Jalolov Chet tili o`qitish metodikasi. Toshkent- 2012.
- 3.[http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/103005/124788/F1993514801/KOR103005%20Eng. Pdf](http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/103005/124788/F1993514801/KOR103005%20Eng.Pdf)
4. https://www.schoolmalaysia.com/resources/public_schooling.php